

	fl. den.
Theologie deutsch mit Miscell.	— 12
Orationum Ciceronis volumen unum W e r e p c h (?) gehör.	— --
Epistolae Familiares: W e r e p c h (?) gehörig.	— 30
Johannis Ekii Enchiridion	— 30
In 16 ^o A. Leonardi Grammat.	— —
Ciceronis ad Herenium	— 30
Progymnastica Francisci Sylvii	— —
Aulus Gellius	— 25
Trostbüchlein	— —
Officia Ciceronis	— —
Thesaurus Epistolarum	— —
Urbani Regii dialogus super 24. Cap. Luth.	— 50
Lutheri concio super sic Deus dilexit	— 40

1608. Julius 21. Modor.«

Eredetije Modor város levéltárában.

A XIX. SZÁZADI ERDÉLYI HALOTTI BESZÉDEK BIBLIOGRAPHIÁJÁHOZ.

Közli: **Jakab Elek.**

E szakközlöny tisztelt szerkesztője szíves felhívására közre bocsátom Mike Sándor néhai tudós gyűjtőnk e század első feléből való, betűrendben kötetekre osztott »Halotti beszédek in 8°« című gyűjteménye tartalmát, mely ez időszakban az erdélyi részekben élt legjelesebb férfiakról és nőkről, szintén a legkitűnőbb egyházi férfiak, tanárok, aristokraták és tanuló ifjak által tartott prédikációk, oratiók, halotti versek s más megtisztelő szónoklatok és szavalások címeit, alakját, tartásuk és megjelenésük helyét foglalja magában. A mi jellemző könyvészeti vagy irodalomtörténeti és bibliographiai elem bennök van s a mik annak tudományos becsét teszik, első közlésemben elmondván: ¹⁾ itt azokra hivatkozólag, mintegy utólagos kiegészítésül közlöm még az első közleményből véletlenül kimaradt néhány

¹⁾ L. a »Könyvszemle« 1881. VI. füzet szerzőnek hasonló cikkét.

XVII—XVIII. századi 4-r. alaku halotti beszéd czímét s kiadási helyét, azután az erdélyi részekben a vallások között való különös türelmet és felvilágosodottságot tanusító egy körülményt említek meg, végre czikkem tulajdonképi tárgyát fogom az olvasóval megismertetni, a minek különös előnye az, hogy meg van jelölve: valamely beszéd az illető gyűjteményi kötet melyik lapjain található fel, és így az azt illető adatok, a kiről életrajtot írnak, a székely-kereszturi gymnasiumból, hol e gyűjtemény van, levél által is megszerezhetők.

a) Az első közleményből kimaradt beszédek.

1646. évből. Gróf Iktári Bethlen Péter, Hunyad- s Máramaros vármegyei főispán felett tartottak szónoklatot: Szathmári Lázár Miklós, Sellyei Balog István, Dobrai Bálint, Verőczi Ferencz, Tsulai György, Hodászi Miklós.

1718. Gróf Bethlen László felett Zilai Sebes András in 4°.

1732. » » Katalin felett Bod Péter. Egy más gr. Bethlen Katalin feletti beszéde ugyan Bod Péternek már volt említve.

1751. Gróf Bethlen Sámuel felett Borosnyai Nagy Zsigmond.

1755. » » Domokos hitesse báró Wesselényi Mária emlékére írt verset.

1763. Gróf Bethlen Farkas felett Málnási László.

1771. Gróf Bethleni Bethlen Pál és báró Kemény Krisztina egybekeléseikre házassági versek. Kolosv. in Folio.

1792. Gróf Bethlen Gergely és báró Bánfi Susánna házassági egybekelésekre menyegzői versek. Kolosv. in 4°.

1725. Biró Móses felett igen ritka latin beszéd: *Opinio de viribus Opinionis, in exequis viri variis virtutibus praeclari, Spectabilis ac Generosi Domini Mosis Biró, de Homoród-Szent-Márton etc. Anno 1725. die 12-a. Martis Claudiopoli publice dicta. Claudiopoli. Impensis Samuel Pap Telegdi. Anno 1725. in 4°. [C. 2 = pag. 20.]*

Simon Mihályhoz tartott latin oratio: *Michael Simon, Consiliarius in locum pie in Domino Anno 1723. 27. Novembris denati Illmi Dni Michaelis Simon de Désfalva, S. Caesareae Regiae Catholicae Majestatis in Excelso Transylv. Gubernio Regio Principali Intimi et Actualis Consilarii ac Anno 1724. 3. Januar in*

Désfalva Inel. Cottus Küküllő Surrogatus. Excussum Claudiop. Anno 1725.

Dániel István felett mondott beszéd in 8° 1770.

Jósika János felett mondott beszéd in 8° 1743.

1747. Keresztényi Vigasztalás avagy halotti Beszéd báró Szentkereszti András felett, mondotta Bartha András Kolosvárott in 4°.

Ezek némelyikét említi gróf Kemény József is, de itt bővebben vagy más oldalról levén felőle megjegyzés, közlését nem hittem fölöslegesnek.

b) Mike 8-r. alak u gyűjteménye betűrendben.

A kitűnő halott felett többféle szónoklat tartása, dicsőítő vers-szavalás, búcsúztató, nemzetsége s családtagjai előszámálása, harmoniás és vallásos ének sat. nagy tisztesség és részvét jele volt. Hagyományos szokása ez az erdélyi nemességnek, néha a nép vagyonosabbjainak is. A vallásos türelem s a felekezetek egymással való nemes versenye Kolozsvárott és a székelység közt annyira ment, hogy néha református és unitárius jeles concionátorokat és szónokokat együtt hívtak el temetésre, hogy nagyobb legyen a külső disz és lássák meg: melyik vallásnak van jelesebb szónok papja. S egyiknek sem jutott eszébe féltékenykedni azért, ha egyik vagy másik elismert híru szónokot mindkét valláshíveinek dicsérete első helyre állított.

Azt is megjegyzem, hogy e századi papi szónokok névsora is mutatja, a korábbiak ama tanúsága igazvoltát, hogy a szónoklati képesség némely nemzetiségnél úgyszólván öröklődik, átme gy a nemzedékekre ép úgy, mint a jó hang és ének kedv. A mult században számos jeles papot adott az országnak, különösen a református hitvallásu Szathmáry és Pap-nemzetség, e században: a Herepei és Szilágyi-nemzetség. Nagy hirnevűek voltak még a reformátusok közül: Hegedüs és Tompa, az unitáriusok közül Sylvester György és Szász Mózes.

E század második fele már egyszerűbben temeti el halottjait. A halotti éneket harmoniás éneklés váltja fel, a zene divatba kezd jönni, a verselés elmarad, az ima lesz legáltalánosabb szokásos tisztmegadás, a papi beszéd egyre szorítókozik, legfeljebb egy rövid polgári beszédecske tartja fenn magát ki-

vételes fontosságú esetekben. De a beszédek kinyomatása gyakoribb. Egész literatura van már e szakban is.

Azonban ideje tárgyamra térnem.

- Á g o s t o n M á r t o n kolozsvári Senator felett 1806. beszédet tartottak Ferenczi János, beszéde látható a 43. l., Fúzi János, látható a 90. lapon.
- A u g u s z t i n o v i c s P á l, kis-solymosi főkormányiszéki tanácsos, 1837. Gyöngyösi István 55. lap, Árkosi Dénes 12. lap, Vitalis Áron 26. l.
- B a b b J á n o s, fogarasi gör. kathol. püspök felett 1830. Le mény János 30. l.
- B a l o g K a t a l i n felett tartott beszéd 1828. N. G. Csiszár Sámuel, 13. l.
- G r. B á n f i G y ö r g y Gubernator felett 1822. Szabó János, Szilágyi Ferencz 54. lap, Carmina Collegii Reformatorum 61. l., Hegedüs Sámuel 117. l.
- B. B á n f i E r z s é b e t, s z á r h e g y i g r ó f L á z á r L á s z l ó n é felett 1831. tartott könyörgések. N. G. Csiszár Sámuel 52. lap, Herepei Károly 104. l. Versek 124. l.
- B. B á n f i F e r e n c z 1834. Herepei Károly 39. l.
- B. B á n f i P á l 1829. Szentés István, Salamon József. [M i k é n é l n i n c s m e g — a z ő j e g y z é s e.]
- B. B á n f i K l á r a, gróf Bethlen L. 1804. Herepei János 54. l., Kis-Borosnyói Tompa János 57—96. l.
- B. B á n f i T h e r é z i a, özv. gr. Rhédei Mihályné 1807. Szilágyi Ferencz 5—47, Herepei János 51—106. l. Prédikáció után elénekelt ének is van mellette.
- B a r a n y a i K r i s z t i n a, Czikó Istvánné felett 1828. Gyöngyösi Király István. [N i n c s m e g.]
- B a r r a G á b o r 1834. Csiszár Sámuel ev. reform. pap, Árkosi Dénes unitárius pap. [N i n c s m e g.]
- B a r t ó k B e n i á m. felett 1821. Incze József. [N i n c s m e g.]
- G r ó f B a t t h y á n y I g n á c z erdélyi püspök felett Szabó János. [N i n c s m e g.]
- G r. B e t h l e n D á n i e l felett 1822. K. Borosnyói Tompa János 47. l. Hegedüs Sámuel 51—96. l.
- B e n k ő [Kis-Baczoni] S á n d o r felett 103 éves korában 1843. Benkő András. [N i n c s m e g.]

- Gróf Bethleni Bethlen László 1814. Tompa János.
[Nincs meg.]
- » » Mária gr. Tancsi Földvári Ferenczné, 2-szor
gr. Lázár Józsefné felett. Hegedüs Lajos, Köteles Sámuel
[Nincs meg.]
- Gróf Bethlen Gergely 1835. Kis Pál 21. l.
- » » József Thesaurarii 1815. Szabó János kolozsv. r. ka-
tholikus plébános 27. l.
- Gr. Iktári Bethlen Rozália, gr. Bethlen Imréné 1832.
Tompa János: Könyörgés 6. lapig. Hegedüs Sámuel 87. l.
Szász Lajos 30. lapig.
- Ugyanazon halott felett: Erődsdi Mihály 19. l. Versek: Zeyk
János 46. l., Hegedüs Sámuel 74. l. Enyedi Kolegyom némely
tanulói: Vajna Zsigmond, Botskai János, Váradai János, Barits
Edvard, K. Bots József, Fábián Dániel, Tompa Lajos, Nemesá-
nyi Károly, Vizi István 119. l.
- Burtz Regina, Bruz Ferenczné felett 1824. Zágoni
Budola Károly 23. l.
- Csajka József felett 1838. Benkő András 19. l.
- Deáki Filep Theresia, Méhes Sámuelné felett 1826. He-
repei Károly 38. l.
- Benkner Karolina, Méhes Sámuelné felett 1828. Herepei
Károly 41—80. l. Martin Liedemann ágostai hitvallásu pap
100. lap.
- Bolla Márton felett 1831. Kéry János. [Nincs meg.]
- Demény László felett 1814. Szász Mózes kolozsv. unitárius
pap, Nagy György reform. pap. [Nincs meg.]
- Dobai Susánna 1803. N. Enyedi Borsos János 40. l. Nagy-
Batsoni Baló József 62 l. Versek 67. l.
- Domokos Sámuel 1818. Mihályi Kovács István 31. l. Ma-
jor József 46. l.
- Éltető Anna, Tunyogi Miklósné 1828. Salamon Jó-
zsef 15. l.
- Nagy-Emődi Kis Dániel felett 1835. N. G. Csiszár Sá-
muel 19. l.
- Zilahi Farnos György 1831. Herepei Károly 23. l.
- Fekete Sámuel 1833. ifj. Budai András 9. l. Szász Fe-
rencz 37. l.

- Fosztó Farkas 1832. K. Szász Aajos 30. l.
- Hilibi Gál János Consiliarius felett 1804. Pater Biró Márton Minoritarendü 30. l.
- Gidófalvi Vilma, Pap Alajosné felett 1844. Herepei Gergely. [Nincs meg.]
- Gecse Dániel életrajza, Maros-Vásárhely 1840.
- Gulya László 1839. Benkő András 36. l.
- Horváth Judith, Rimai Sámuelné felett 1821. Györgyi Király István, Marusi Mihály. [Nincs meg.]
- Gr. Haller Karolina, gróf Gyulai Ferenczné felett Szabó János 40. l.
- » » Sigmund felett 1803. Nagy-Ajtai Cserei József 31. l.
- Herepei Ádám felett 1814. Budai János 28. lap, Hegedüs Sámuel 48. l.
- P. Horváth Károly 1831. Molnos Dávid 40. lap. Versek 20. lap.
- » » Ferencz felett 1805. Szabó Sámuel 34. lap, N.-Ajtai Körmöczy János 85. l.
- » » Miklós felett 1815. Szász Mózes, Molnos Dávid. [Nincs meg.]
- Nagy-Váradi Horváth Elek felett 1836. Z. Bodola Károly 20. l.
- Incze Sára felett Herepei Károly 81. l.
- B. Jósika Antal felett 1803. Szabó János kolozsvári római katolikus plébánus, Winkler János lyceumi tanár. [Nincs meg.]
- » » János felett 1843. Pater Szakácsi Vitus 32. l.
- Gróf Csáki Rozália özv. B. Jósika Jánosnéhoz 36. l.
- Kabos Ferencz felett 1806. Herepei János 42. l. Versek 44—46. l.
- Karácsoni Karolina, Fejérvári Lajosné felett 1843. Könyörgés Bodor Páltól, Fábian Dániel 28. l.
- Katona Mihály felett 1809. Herepei János 40. l., Szilágyi Ferencz 86. l.
- Sigmund felett 1833. N. G. Csiszár Sámuel 28. l., Szász Ferencz: 31—39. l.
- Kazinczy Ferencz Halotti Emléke. Vers Tokody Jánostól 11. lap.

- Kocsandi Susánna, gr. Gyulai 1826. Kis Sámuel Ferenczné 29. l. Herepei Károly 56. l.
- Gr. Kemény Farkas 1805. Gyöngyösi János 23. Hegedüs Sámuel 44. Versek.
- » » Kata, gr. Kun Józsefné 1815. Manczi Mihály 20. l. gr. Kun Istvántól versek 21—24. l.
- Br. Kemény László 1832. Kolosv. Szász János 72. l.
- Gr. Kendefi János felett 1801. Herepei János 52. l. Szilágyi Ferencz 118. l. Vers: 'Sombori Lászlótól 110. l.
- Gr. Kendefi Ádám 1834. Herepei Károly 1—36. l., gr. Teleki Domokos 39—50. l.
- Kerekes József felett 1845. Elekes Károly. [Nincs meg.]
Kis Dániel. [l. Emődi alatt.]
- Katalin, Szakács Jánosné felett 1831. Beke Sámuel 20. lap.
- Kis Ferencz felett 1827. Salamon József 16. l.
- Korda Anna, Egri Farkasné felett 1812. Gyöngyösi János 63. lap, Mihályi Mihály 104. lap, Egri Farkastól vers 135. lap.
- Kovácsi Mihály felett 1814. Nánási Mihály. [Nincs meg.]
- Köteles Sámuel felett 1831. Szász Károly 34. l.
- Kölözse József 1812. Budai János, Nagy György. [Nincs meg.]
- Lázár István unitárius püspök felett 1811. Szép Mózes 34. l. Fűzi János 78. l.
- LeNGyel István 1833. Herepei Károly 27. lap, S. Pataki József 41. l., A kesergő fiu 44. l., Emlékhangok 55. l.
- Malom 'Sigmund 1835. N. G. Csiszár Sámuel 23. l.
- Mátyás Susánna felett 1827. N. G. Csiszár Sámuel. 22. l. Szilágyi Ferencz 42. lap, Herepei János 76. l.
- Méhes György felett 1809. Méhes Antal Emléke Zalányi Szabó János 1829. Kolosv. [Nincs meg.]
- Molnos Dávid unitárius professor felett 1836. Gyöngyösi István 34. lap, Székely Miklós 45. l.
- Nagy Krisztina, Sombori Sámuelné felett 1839. B. A. 17. l.
- Nagy Susánna, Botos Péterné felett 1802. Kozma Gergely 54. l.

- Pálfi Mária, Szentiványi Sigmundné felett 1808. Fűzi János 41. l.
- Piskei Judith, Fejérvári Samuelné 1807. Fejenczi János, Fűzi János. [Nincs meg.]
- S. Pataki Pataki Mihály felett 1843. Herepei Gergely 27. lap.
- Pataki Juliánna, Déésfalvi 1836. Bágyi Dáné Mózes 9. Könyörgés Gidófalvi Diénes 31. lap, Dáné Mózes 62. l., Bús gondolatok, Vers ifj. Sebesi Istvántól 65. l.
- Pataki Samuel orvos felett 1804. Szilágyi Ferencz 36. lap, Vadas Pál 48. [Nincs meg.]
- Pataki Samuel felett 1824. Csiszár Samuel, Hegedüs Samuel 1—81. l. Ének 82—84 l. sat. 85—96. l.
- B. Radák Ádám 1803. Z. Bodola János 50. l., Herepei János 1—43. l., Herepei Ádám 47—96. l.
- Sala Mihály felett 1815. Szép Mózes. [Nincs meg.]
- Sándor Josefa felett 1834. Hegedüs Samuel 32. l.
- Sebes Antal kir. főkörmányszéki Consiliarius felett N. G. Csiszár Samuel 24. l.
- Szathmáry Pap Krisztina Incze Mihályné felett 1835. Csiszár Samuel. [Nincs meg.]
- » » Mihály felett 1812. Ifj. Incze Samuel, Szilágyi Ferencz. [Nincs meg.]
- Székelly István 1823. N. G. Csiszár Samuel 1—19. l. K. Nagy György 23—44. l.
- Szent-Páli Ágnes, Homoród-Szentpáli b. ifj. Kemény Jánosné felett 1802. Pápai István 37. lap, Herepei Ádám 41—72. l.
- » » Elek Homoród-Szentpáli itélőmester felett 1817. K. Borosnyói Tompa János 142. l.
- Szent-Királyi Ágnes, Komjátszegi 1817. N. G. Csiszár Samuel 16. l.
- Id. Szilágyi Ferencz 1829. N. G. Csiszár Samuel 64. l., Hegedüs Samuel 67—103. l. Versek: Fogarasi János, Fűzi József, Rétyi Szabó Sándor, Kelemen János 1—15. l.
- Szász Mózes felett 1824. Tarcsafalvi Sylvester György 28. l., Molnos Dávid 67. l.

N. Sombori János kolosvári polgár 1806. Molnos Dávid 47. lap.

Gr. Teleki József Gubernialis Consiliarius felett. 1817. Antal János 26. l., Szilágyi Ferencz 29–50. l., Hegedüs Sámuel 63–92 l.

» » József felett Hegedüs Sámuel 1817. 1—19. l.

Pálffi Diénes udv. esperes felett 1843. Dáné Mózes. [Nincs meg.]

Gr. Teleki Kata gr. Rhédei Farkasné, azután Alvinczi Gáborné felett 1809. Incze Sámuel, Szilágyi Ferencz. [Nincs meg.]

» » Lajos gubernialis Concipista felett 1810. Tompa János 1–65 l., Benke Mihály 67–145. l.

» » Mária, gróf Teleki Lászlóné felett 1800. Báthori Gábor 11–53 l., Kolosvári István 57–88. l., Gr. Teleki László verseket szavalt 89–138. l., Epitaphium 139. l., Rácz István 143–145. l., Vadasi István 151–152 l., Mátyás József 155–168. l., Szabó András 169–174. l., Ludwig Schedius 175–180. lapig.

» » Mária, gróf Rhédei Ádámné felett 1826. Csiszár Sámuel 1–22. l., Gyász Ének ifj. Szilágyi Ferencz 23–26. l., Ismét Csiszár Sámuel 27–69. lapig, Méhes Sámuel 71–127. lapig.

Gr. Teleki József felett 1817. Élete 3–41. l., Hegedüs Sámuel 45–58. l., Antal János 61–83. l., Szilágyi Ferencz 87–116. l., Hegedüs Sámuel 119–148. lapig, gr. Teleki László 151–206. l., Deák Epitaphium 207. l., Magyar Epitaphium 208. l., Verses Epitaphium 209. l. Hogy kell nézni gróf Teleki József halálát? 211–213. lapig.

Versek: Füzési Józseftől . . . 217–228. l.

Gr. Teleki Ádámtól. 231–232. l.

G. M. Gy.-tól . . . . 237–236. l.

Gr. Teleki Ferencz 239–240. l., Oda 243–246. l., Szilágyi József 249–250. l., Egy érző jó szív 253, 254, 256–257. l. Egy polgár 261. l.

Tornya Klára, gr. Kun Sigmondné felett 1813. Baló József 46. l., Sipos Pál 88. l., Versek 102 l.

- Gr. Toroczka y Terézia b. Nalácz i Jósefné felett 1816. Sipos Pál 21. l., Dialogus 23—24. l.
- Gr. Toldalagi László felett 1806. Szilágyi Ferencz 32. lap, Karácsoni K. Sámuel 35—80. lapig, Antal Mihály 83—104. lapig.
- Trandafor György felett 1803. N. G. Csiszár Sámuel 20. l., Könyörgés 21—22. l.
- Tűzi László felett 1820. tartott beszéd 32 lapra terjed, a szónok neve a kéziratban kiolvashatlan.
- Ugron János felett 1832. Bodor Pál, Bodola Sámuel.
— Juliánna, gróf Mikes Sigmondné felett 1836. Herepei Károly.
- Körös-tarcsai Véér Dániel felett 1832. Herepei Károly, Herepei Gergely.
- Weer Pál felett 1809. Tompa János 62. l., Marusi Mihály 65—107. lapig.
* Dániel felett 1832. Herepei Károly, Herepei Gergely.
- B. Wesselényi József felett 1826. Salamon József 6—46. l., l., Herepei Károly 49—116. l., Felső-Őri Cseresnyés Sámuel 119—138. l. Versek: 139. l., Riskó Ignác 141. l., Noeh János 142. l., Galgóczi Pál 143., Ignatius Riskó, Ludovicus Félegyházi 144. l.
- Verestói Ágnes felett 1826. N. G. Csiszár Sámuel 14. lap.
- Vitéz Anna, Hanackó Sigmondné felett 1836. Fűzi Ferencz 24. l., Benkó András 36. l. Versek 37—43. l.
- Vajna Móses felett 1817. Incze József.

Eddig terjed a Mike-gyűjtemény. Az olvasó észre fogja venni, hogy a gondos régiségbuvár és gyűjtő e század negyedik tizedéig végezte be munkáját. Nem mondhatni, hogy ne maradtak volna el kinyomatva beszédek és szónoklatok, de azt igen, hogy a mi elmaradt, könnyen utánpótolható. Nem mindent neki kellett megszerezni. Mike gyűjtési hajlama országszerte ismeretes lévén: magánosok, a tudomány és irodalom barátai önként beküldötték hozzá a nyomtatványokat, mert tudták, hogy nála fennmaradnak, rendezve jutnak a közkönyvtárba s a szakemberek egykor hasznokat fogják vehetni. Sokszor kapott ő postán egys más vidékről bepecsételt és begöngyölt küldeményt, a mely ily nyomtatványokat, röpiratokat, szomorújelentéseket sat. foglalt ma-

gában. Így volt lehető neki oly kitünő gyűjteményt szerezni, a minek párja csak a gróf Kemény Józsefé volt.

Ama kérdésre: miért szakad meg 1843 körül a gyűjtés? felelet az lehet, hogy egyfelől az ily beszédek és nyomtatványok elszaporodtak, másfelől Mike gyűjtési gondja a rendezésre fordult. Ott állott már ekkor, hogy ha nagy készletét nem osztályozza, szakokra szét nem választja s tárgymutatókról nem gondoskodik, zavarba jött volna. egész lakát betöltötte az anyag, és sem a keresés, sem a tudósok által használás, sem a megtartás czélja el nem éretett volna. Egész figyelmét erre fordította tehát, s úgy az 1848. előtti mozgalmas és nemzeti munkásságba merült időszakot, mint később az abszolút korszak gyászszos tiz évét erre fordította.

Másik ok volt a nyomtatás kiterjedtebb mérve; az az előttnél sokkal több példányban nyomatták az ily dolgokat, nem volt oly ritka, s kevés számuk, mint korábban. Ismeretterjesztő lapok s a politikai lapokban tárcza-rovatok keletkeztek, a hol a nevezetes emberek életírásait közölni kezdték. -- Nagy könyvtárak alapultak, múzeumok nyíltak meg, a hová be kezdettek küldeni minden nyomtatványt, tehát a tudósoknak önként nyílt meg az alkalom az itt összegyűlt tudományos adatok felhasználására. A mely arányban a közgyűjtemények szaporodtak, azon arányban apadt meg a magán-gyűjtők száma, szűnt meg a magán-gyűjtés szüksége. Elmondható, hogy ma már az 1840-en inneni korból fenlevő halotti beszédeket ezen közkönyvtárakból épen oly kényelemmel ki lehet kapni és felhasználni, mintha magángyűjteményben találnák azokat fel, néha még teljesebben; ámbár én úgy tapasztaltam, hogy az irodalom e termékeire elég figyelem nem fordítatik. Tudok oly nyilvános könyvtárt, hol az egész egyházi irodalom rendezetlen és katalogizálatlan. Itt kutatókra nézve természetesen nagy könnyebbség, ha 15—20 4 rét s 10—15 8-rét predikáció és halotti oratió-gyűjteményt együtt talál, mert ezekből a maga tárgyára valókat könnyebben kikutathatja, mintha 50—100,000-nyi könyvhalmazból kell kikeresni 10—20 halotti actiót és oratiót, a miben életirati adatokat rejleni gyanít.

E közleményem is igazolja nemzetünk pompakedvelését még halottaival szemben is. Láthatta az olvasó, hogy némely érdemes

halottnál a halotti tisztesség minden kigondolható neme és alakja meg volt, csak hogy iránta háladatosságukat bebizonyíthassák. — Harmoniás ének, könyörgés, prédikáció, oratio, versek, genealogiai leszámztatás, koporsó felírás sat. sat. Minél nagyobb volt az érdem, annál nagyobb tisztességet adtak neki, elismeréséért érdemeinek, lelkesítésül a jelenvoltagekra és késő korra nézve. De a halott örökösei is viszonyozták azt. Nagy, fényes tort rendeztek. Bő vacsorákat adtak, még a hazamenőknek gyakran emlékül is adtak egyet és mást a néhai hagyatékából: órát, gyűrűt, pipát sat. A szegénység gazdag alamizsnában részesült. — Százak között osztottak ki tetemes pénzt, a kik természetesen a meghalt lelkének nyugalmat, az élőknek minden jót kívántak. Valóságban alapult ama magyar közmondás a nem igen derék ifjú emberekre nézve, midőn azt jósként róluk: nem lesz három prédikációs halott belőlük, azaz, nem úgy indult életük, hogy hasznos hazafiakat lehessen belőlük várni, olyakat, a kiket halálukra megsirat a közügy és gyászol a haza.

Ha közkönyvtárainkban a halotti beszédeket s még hozzá a szomorú jelentéseket is így rendeznék és vidimálnák, mint gr. Kemény és Mike tették, kimondhatlanul meg lenne gyorsítva és könnyítve a biographia- és genealogia kutatók munkája, mire vajha az illető igazgatók a tudományágak által igényelt és érdemelt figyelmet fordítnának! ¹⁾

---

¹⁾ Biztosíthatjuk a t. cikkíró urat, hogy a halotti beszédek és szomorú jelentések nem kerülnek el a fővárosi közkönyvtárak igazgatóinak figyelmét. A mely könyvtár a szak-rendezés nagy munkáján már átesett, mint például a múzeumi, ott a halotti beszédeknek külön szakuk van, mely Or.(ationes) fun.(ebres) névvel van megjelölve; a szomorú jelentéseket is két év óta itt rendezik ügyszeretből Szentiványi Zoltán úr, kinek e nemből legnagyobb és legérdekesebb gyűjteménye van az országban. A másik két nyilvános könyvtár rendezés alatt van s mint a munka sorrendje hozza magával, előbb azon szakokat rendezik, melyeket a kutató közönség leginkább keres, ezután következnek a kevésbé keresett szakok. Hogy ezen sorrendből a halotti beszédek és szomorú jelentések sem fognak kimaradni, erről a könyvtárakban uralkodó emelkedett bibliographiai és könyvtártani szellem biztosítékot nyújt. Szerk.